

શ્રી લક્ષ્મી કાન્ત નાટક સમાજ

મુધા-ચંદ્રિકા

નાટકના ગાયનો તથા ટુંકસાર.

છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર,

કાન્તીલાલ કેશવલાલ.

માલેક-શ્રી લક્ષ્મીકાન્ત નાટક સમાજ.

હાલ મુકામ:-જયોજી થીએટર--સુરત.

સુરત, ભાગાતળાવ રોડ પર આવેલા શ્રી " રાંદેર "

પ્રિન્ટીંગ પ્રેસમાં રતિલાલ દુલભદાસે છપી.

કિંમત ૨ આના.

આ નાટક બાબતના દરેક હક ૧૮૬૭ના ૨૫ મા એક્ટ પ્રમાણે
માલિકાએ પોતાને સ્વાધીન રાખ્યા છે. માટે તેમની રજા
સિવાય કોઈએ લજવવું, લજવાવવું અગર
જાપવું યા જપાવવું નહીં

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૭૫૨૮ વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ સુધા-ચંદ્રિડા-ગાયત્રી

વિષય ૬ - : ૨-૪

૭૫૨૪

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ
અમદાવાદ
ગુજરાતી કોપીરાઈટ-સંગ્રહ

॥ ૐ શ્રી ॥

સુધા-ચંદ્રિકા નાટકનો પૂર્વ વૃત્તાંત.

રામપુરના મહારાજા રામસીંહને ઘેર કન્યા ચંદ્રિકાનો જન્મ થયો છે. જેની ખુશાલીમાં લત્રીજા યુમાનસીંહને સેનાધીપતીની પદવી આપવાનો દરાવ કરે છે પરંતુ રાણીના આમ્રદયી યુમાનસીંહને સેનાપદ નહીં આપતાં ચોતાના સાળા ગુરસાંહને, તે પદ બદલે છે. આ મહાન અપમાનથી યુમાનસીંહનો કેષ, રાજા રાણીને હાર કરી પોતે ગાદી પચાવાની ધારણ્યામાં મીજલસને બહાને સર્વને દરિયા કીનારેના મહેલમાં આમંત્રણ કરી તેડાવ્યા છે ત્યાંથી પ્રયોગની શરૂઆત થાય છે.

શ્રી

સુધા-ચંદ્રિકા

નાટકનો દુઃકસાર.

અંક પહેલો.

—૩૦૬—

મંગળાચરણ.

સુત્રધાર-નટી.....પ્રયોગ સૂચન

પ્રવેશ ૧ લો—દરીયા કીનારેનો મીઠાસાણ બુવન—

કોધાતુર ગુમાનસીંહ, ત્યાં ગુમાનનો હજુરી,
રામસીંહ તથા રાણીના આવવાના સમાચાર આપે
છે. ચંડાળોને ગુપ્ત રહેવાની ભલામણ, રામસીંહનું
આગમન, ગુમાનસીંહની બનાવટી ખુશાલી, રામસીંહ
માનેલો ઉપકાર, સર્વ સલાસદોના ગયા બાદ ગુમા-
નસીંહનું બદલાવું, રામસીંહનું આશ્ચર્ય! મીઠાણાની
અર્થે ખોલાવી વીશ્વાસઘાત કરનાર ભત્રીજા ગુમા-
નસીંહને શીરકાર, પરસ્પર લડાઈ, ને રામસીંહનું
પુનઃ ત્યાં રાણીનું આવવું, તેનું પણ પુનઃ કરી

રામસીંહની પુત્રી ચંદ્રીકાને પોતાને સ્વાધીન, અચા-
નક રામસીંહના સાળા શરસીંહનું આગમન, ગુમાન-
સીંહને હાથે શતીયો શરસીંહ કેદ.

૨૦૨૦.

પ્રવેશ ૨ જો—કોમીક—મલુકચંદ પોતાના મકાનમાં ફેશનેબલ
બની જવાના વીચારમાં, ત્યાં તેની સ્ત્રી ચંચળનું
આવવું, આપણે બંને જણ સુધરી જઈએ તેવી
વાત, ચંચળનો ધનકાર, બાદ ચંચળનું પોતાના
યાર હરખચંદને મળવા ચાલ્યા જવું, ત્યાં મલુક-
ચંદની રાખેલી-હરખચંદની સ્ત્રી ગીરજબાઈનું
આવવું, બંનેની વાતચીત, ત્યાં અચાનક મલુક-
ચંદની પુત્રી પ્રવેશે છે, પરાધ સ્ત્રી સાથે પોતાના
બાપને ગમ્મત કરતો જોઈ પ્રમીલા વીચારમાં,
પ્રમીલાનું જવું, મલુકચંદ તથા ગીરજબાઈની
ગમ્મત.

પ્રવેશ ૩ જો—જંગલ—કેદી શરસીંહનો શીરચ્છેદ કરવા ગુમાનના
સામંતો લાવે છે, ગુમાનસીંહ તેને પોતાના પક્ષમાં
આવવા કહે છે, સતીયા પુરુષો ચંડાળનો પક્ષ
કદી નહીં મહે, ગુમાનસીંહનો ક્રોધ, તેને ધર
કરવાનો હુકમ આપી ચાલ્યા જવું, બાદમાં
શરસીંહ સામંતોને શીખામણના શબ્દોમાં ધીકાર
આપે છે, સામંતો શરસીંહને મળી જાય છે,
આનંદ સહ ગમ્મત, શરસીંહનો બચાવ.

પ્રવેશ ૪ થો—જંગલ—શરસીંહની સ્ત્રી વનદેવી જેને ગુમાનસીંહે ગર્ભવંતી દેશપાર કરી છે તે પોતાના પત્ની શરસીંહના વીચારમાં, ફળપ્રુલ લેવા ગયેલા પુત્ર વનરાજનું આવવું, માતા પુત્ર વચ્ચે બાર વર્ષ પરની વાતનો ખુલાસો, વનરાજનો ક્રોધ, ને વેર લેવા ગુમાનસીંહના રાજ્ય તરફ પ્રયાણ, બાદ ગુમાનસીંહનું પોતાના માસ્તર મેરવાનજી સાથે ત્યાં આગમન, વનદેવીને ગુમાન વચ્ચે વીવાદ, વનદેવીનો ગુમાનને શીટકાર, બંને વચ્ચે ઝપાઝપી, અચાનક સામંતોના હાથમાંથી બચેલા શરસીંહનું આગમન, પોતાની પત્નીનો બચાવ.

ટુસો.

પ્રવેશ ૫ મો—સ્થળ—મહેલ—મેરવાનજીના વીચાર, ત્યાં ગુમાનસીંહનું આવવું, વનદેવીને બચાવનાર શરસીંહ કેમ જીવતો રહ્યો તે વીચાર, ત્યાં વનદેવીનો પુત્ર વનરાજ જે ગુમાનસીંહના હજુરી તરીકે આવી રહ્યો છે તેને બોલાવવો, ને મેરવાનને તેડવા મોકલવો, મેરવાન હાજર, બાદ ચંડાળ ગુમાનસીંહના રામસીંહની પુત્રી ચંદ્રીકા, જે ખેતોના કબજામાં છે તેને પરણવાના પાપી વીચાર, ખુશામદી મેરવાનની હામાં હા, ત્યાં માજી દીવાન છત્રસીંહનું આવવું, ખુદીશાળી છત્રસીંહનું ચંદ્રીકા તમારી બહેન થાય છે, તેને પરણવાના વીચાર

અયોગ્ય છે એમ કહેવું, ગુમાનની પકડી હદ,
મેરવાનજીની પાણી ચડાવવાની તરકીબ, છત્રસીંહનું
પુશ્પામદીને ધીકકાર આપી જવું.

પ્રવેશ ૬ ઠો—મહાલય—જુલાપર જુલતી ચંદ્રીકા (રામસીંહની
કન્યા) તથા સુધા (પુત્રી ગુમાનસીંહની કન્યા) અને
સખીઓનો હાસ્યબિનોદ, સુધાના મુખમાંથી ચંદ્રીકા
કોણુ છે તેનો ખુલાસો, માતાપિતા વીનાની ચંદ્રી-
કાનો અફરોસ, સુધાની ધીરજ, બાદ ચંદ્રીકાએ
લખેલા ચાર પશ્તોનું વીવેચન, સખીઓનું ગમ્મત
કરી જવું, ત્યાં શરસીંહના પુત્ર ગુમાનના હજુરી
વનરાજનું આવવું, પ્રશ્નના ઉત્તર લખવા, ચંદ્રીકા
અને વનરાજ વચ્ચે પ્રણયક્રીડા, ચંદ્રીકા વનરાજને
વરમાળ અર્પે છે, બાદ વનરાજનું જવું, બાદ
ગુમાનસીંહ આવી ચંદ્રીકા પાસે પ્રેમની માંગણી,
પુત્રીવત્ પાળેલી કન્યા; તેની પ્રત્યે દુષ્ટ વીચાર
કરતા ગુમાનસીંહને ચંદ્રીકાની શીખામણ, હાંહેડા-
યલા ગુમાનસીંહનો ચંદ્રીકાને કેદ કરવાનો હુકમ.

પ્રવેશ ૭ મો—કોમીક—ગીરજાબાઇનો ઘણી હરખચંદ વીચારમાં,
ત્યાં તેમની રાખેલી જે મલુકચંદની સ્ત્રી થાય છે
તે ચંચળનું આવવું, બંનેની વાતચીત, અચાનક
હરખચંદના પુત્ર આનંદલાલનું પ્રવેશી, પોતાના
પીતાનું ચરીત્ર છુપાઇ જોવું, પોતાની પ્રેમી પ્રમી-
લાની માતા ચંચળને એકાએક ધરમાં જોઇ સ્તબ્ધ!
આ વાત કહેવાને આનંદલાલનું પ્રમીલા પાસે જવું
બાદ ચંચળનું જવું, ત્યાં પોતાની સ્ત્રી ગીરજાબાઇ

જે મલુકચંદની સાથે હળેલી છે ત્યાંથી આવે છે,
ધણીધણીઆણી વચ્ચે મમ્મત.

પ્રવેશ ૮ મો—ભયાગાર—કેદી ચંદ્રીકા વીચારમાં, ગુપ્ત રસ્તે
વનરાજે પ્રવેશી ચંદ્રીકાને વીદાય કરી દેવી, આદ
શરસીહ બારવટીઆ મીત્રાને સાથે લઈ પોતાની
ભાણેજ ચંદ્રીકાને બચાવવા આવવું, પીતા પુત્રનું
સંમીલન, આદ શરસીહનું મીત્રા સાથે જવું, ત્યાં
ગુમાન તથા મેરવાનનું આગમન, અચાનક સુધાનું
આવી બાપને શીખામણુ આપવી, ગુમાનનો મુરસો
આદ સુધાનું જવું, વનરાજને તે સ્થળમાં જોઈ
ગુમાનનો ક્રોધ, વનરાજના નીડર જવાબ, ગુમાનનું
સમશર લઈ ધસવું, વનરાજ નાસી છુટે છે,
ગુમાનનું પાછળ પડવું. ટાન્સક્રે.

પ્રવેશ ૯ મો—શૂરસિંહને કીલ્લો—શરસીહ પત્ની વનદેવી
સાથે વાતચીતમાં, ત્યાં ચંદ્રીકાનું આવવું, મામા
ભાણેજ વચ્ચે વાતચીત, સર્વનું કીલ્લામાં જવું,
ગુમાનસીંહનું ચક્રવર્તી મહારાજ ભુપતસીંહની મદદ
લઈ પ્રવેશવું, શરસીહને ભુપતસીંહ તાણે થવા
સમજાવે છે, શરના માર્મિક જવાબ, ભુપતસીંહનો
ક્રોધ, કીલ્લાને તોડી શરને પકડવાની આશા,
કીલ્લાનું તુટવું, લડાઈમાંથી શરસીહ સમય વીચારી
છટકી જાય છે, વનદેવી ગુમાન હસ્તે કેદ, ચંદ્રીકા
ભુપતસીંહ હસ્તે કેદ.

અંક બીજો.

પ્રવેશ ૧ લો—વસંત સુવન—સુધા તથા સખીઓ, ગરબો, બાદ સુધાને પરણવા સંબંધે સખીઓનો વાર્તા-વિલાપ, સુધાનો ખુદાસો, ચંદ્રીકા જે વરને પરણે તેજ વરને પરણવાનો મનનો દ્રઢ નીશ્ચય, પ્રમાણીક સુધાનો ચંદ્રીકાને માટે બળાપો, ત્યાં ગુમાન-ચીંહનું આવી પુત્રીને વનરાજની હઠ છોડવા હુકમ, સુધા અડગ, ગુમાન તરવાર લઈ મારવા ધસે છે, સખીઓનું વચમાં પડવું.

૨૫મો.

પ્રવેશ ૨ જો—કે.મીક—મલુકચંદની પુત્રી પ્રમીલા વીચારમાં, ત્યાં આનંદલાસનું આવવું, એક બીજને મોટીથી પોતાના માબાપો સામસામી કેવા આચરણુવાળા છે તે જાણવું, માબાપોને સુધારવાની પ્રેરણા, બાદ મલુકચંદ તથા ગીરજબાઈની ગમ્મત.

પ્રવેશ ૩ જો—મહેલ—મેરવાનના વીચાર, દીવાન જત્રસીંહનો કાંટો કાઢી પોતે પ્રધાન પદવી લેવાના વીચારમાં, ગુમાનચીંહ શરસીંહનો કીલ્લો તોડ્યો તેથી આનંદમાં, ત્યાં જત્રસીંહનું આવી સહજોષ આપવો, કેદ કરેલી વનદેવીને છોડી દેવાની વીનંતી, ગુમાનચીંહ દીવાનનું અપમાન કરી ધુતકારી કાઢે છે, બાદ મેરવા-

નજી છત્રસીંહને માટે કાન લાંબેરે છે, છત્રસીંહને
કેદ કરવાનો ઠરાવ, ગુમાનનું જવું, ખાદ ખુશામદી
મેરવાનના હવાષ વીચાર.

પ્રવેશ ૪ થો—ભુપતસીંહની ડાવણી—શરસીંહના સામંતો
ચોરી કરવાના ઠરાવમાં, ચોરી કરવા જતાં સીંહનું
નીકળવું, અચાનક આવેલા વનરાજની બંદુકથી
સીંહ ઠાર થવો, સામંતોનું નાસી જવું, ભુપતનું
જાગવું, વનરાજને બંદુક ફેડવા બાબત ઠપકો,
ખાદ સીંહને જોઈ ભુપતના મોઢેથી વનરાજના
વખાણુ, પોતાના ઉપસેનાપતીની પદવી આપવી,
તેમજ ફાલ્લામાંથી કેદ થએલી ચંદ્રીકાની વનરાજને
સપુરદ, ડાવણીની કુચ, સતીયા શરસીંહનું પ્રવેશવું,
ગત ખીનાનો અફસોસ, સામંતોનું મળવું, અને
ગુમાનપર વેર લેવા જવું.

પ્રવેશ ૫ મો—મહેલ—ગુમાનની પુત્રી સુધા તથા સખીઓનો
હાસ્યવીનોદ. સુધાનો વનરાજ પ્રતી અચળ પ્રેમ.

પ્રવેશ ૬ ઠો—શયન ભુવન—કપટ અર્થે ગુમાનનું શયન,
મેરવાનજીનું તરવાર લઈ ગુમાનને મારી નાખવાના
ડાળમાં ઉભા રહેવું, ભોળા છત્રસીંહનું આવી
જોવું, મેરવાનના હાથમાંથી તલવાર પડાવી લેવી,
મેરવાનની તર્કટી ભુમ, ગુમાન જાગૃત, છત્રસીંહ
પર ખુનનો આરોપ. છત્રસીંહના કાલાવાલા, પ્રપં-
ચીઓની પ્રપંચ જાળ, ગુમાન તલવાર લઈ છત્રને

મારવા ધસે છે, છત્રસીંહ પીસ્તોડ લઇ સામે
થાય છે. ટુંકો.

પ્રવેશ ૭ મો—કોમીક—મલુકચંદ પોતાની પુત્રી પ્રમીલાની
પત્રીકા વાંચતો પ્રવેશ કરે છે, પ્રમીલા આનંદલાલને
વરવા ઇચ્છા બતાવે છે તેથી પોતાની પત્ની
ચંચળને બોલાવી ખુલાસો, ત્યાં સામેથી આનંદ-
લાલનો બાપ હરખચંદ પણ તેજ પ્રમાણે પત્રીકા
વાંચતો નીકળે છે, (એક બીજા સ્ત્રીના સહીયારી)
બંને વચ્ચે પુત્ર પુત્રીનાં લગ્ન માટે વાતચીત, ગીરજા-
બાઈ તથા ચંચળ વચ્ચે ઉંચા નીચા કુળની તકરાર.

પ્રવેશ ૮ મો—કારાગારમાં—ભુપતસીંહ હસ્તે કેદ થયેલી ચંદ્રી-
કાની કમ કથા, ઉપસેનાપતી બનેલા વનરાજનું
કસોટી અર્થે આવવું, ચંદ્રીકાનો શુદ્ધ પ્રેમ, પ્રેમી
દંપતીનું મીલન.

પ્રવેશ ૯ મો—નજરકેદ—ગુમાન હસ્તે કેદ થયેલી વનદેવી
વીચારમાં, ત્યાં ગુમાનસીંહ આવી પ્રેમની માંગણી;
છંછેડાયેલી વનદેવીનો ક્રોધ, અચાનક મેરવાન
આવે છે, રંગમાં ભંગ, ગુમાનનો મેરવાનપર ક્રોધ
અને સખત તીરસ્કાર, મેરવાનનો ગુમાનને ક્ષમાપી
પોતાના અપમાનનો બદલો લેવાનો મહકમ વીચાર,
બાદ જવું, અને લશ્કરના વડાને ભંભેરી અચાનક
ગુમાનને કેદ કરે છે, મેરવાનની રહ મારફત
થયેલી કંમળપ્રતી. ટુંકો.

અંક ત્રીજો.

પ્રવેશ ૧ લો—ભુપતસીંહની કચેરી—અલયગઢ—પોતાના
કેદખાનામાંથી ચંદ્રીકા છટકી ગઇ તેની તપાસમાં
વનરાજને મોકલવો, ત્યાં રામપુરથી ગુમાનસીંહની
માંદગીના સમાચાર સાંભળવા, ભુપતસીંહનું રામપુર
તરફ પ્રયાણ.

પ્રવેશ ૨ જો—જંગલ—કેદી ગુમાનસીંહ પીંજરામાં. ત્યાં શર-
સીંહ તથા દીવાન છત્રસીંહનું આવી પીંજરામાંથી
ગુમાનને કાઢવો. સામસામી લડાઇ, શરના હસ્તે
ગુમાન કેદ.

ટુલો.

પ્રવેશ ૩ જો—કોમીક—મલુકચંદ તથા ગીરજાપાઠની ગમ્મત,
પાવર સાયકલની માંગણી, ગમ્મત અર્થે મલુક-
ચંદને સ્ત્રીના કપડાં પહેરાવી નાયરંગ, ત્યાં પ્રમી-
લાનું પ્રવેશવું, આપને સાડી પહેરેલો જોઈ ગમ્મત,
મલુકચંદનું શરમાઇ ચાલ્યા જવું, પ્રમીલા તથા
આનંદલાલ પોતાનાં વ્યભીચારી માખાપે એક
ખીજની સ્ત્રીઓને રાખેલી છે, તેના પાપને પ્રકાશમાં
લાવવા યુક્તી રચી જવું.

પ્રવેશ ૪ થો—પહાડ—મેરવાનના લશ્કરીઓ વનદેવી તથા સુધાને
મારી નાખવા લાવે છે, ત્યાં મેરવાન આવી

પોતાની પ્રપંચતામાં મગર, મુધાનો શીટકાર,
મેરવાનનું જવું, અચાનક (વનદેવીના પુત્ર) વન-
રાજનું માતા તથા બલિષ્યની બીજ પત્ની
મુધાનો બચાવ.

ટુલો.

પ્રવેશ ૫ મા—કોમીક—મલુકચંદ અને ગીરજા ખાનખાનની
ગમ્મત કરે છે, ત્યાં પ્રમીલાની ખુમ, મલુક તથા
ગીરજાનો ગભરાટ, એક કબાટમાં દુબનેનું છુપાવું
બાદ હરખચંદ અને ચંચળનું આવવું, બંનેની
તેજ પ્રમાણે ગમ્મતમાં પ્રમીલાની ખુમ, બંનેનું
ગભરાય બીજા કબાટમાં સંતાવું, બાદ આનંદ-
લાલનું આવવું, પ્રમીલા અને આનંદલાલે પોતાના
માબાપોને કબાટમાંથી બહાર કાઢવા, મલુકચંદ
પોતાની સ્ત્રી ચંચળને હરખચંદ જોડે જોઈ ગભ-
રાય છે, હરખચંદ પોતાની સ્ત્રી ગીરજાને મલુકચંદ
જોડે જોઈ ગભરાય છે. પ્રમીલાના મોઢેથી ખુલાસો.
“બીધઈ માબાપોનું આંધળું જહેરું નાટક”
સમાપ્ત. કેળવણી પામેલાં છોકરાંને હસ્તે માબાપનું
મુધરવું. ગઈ ગુજરી વીસરી જઈ નવીન સગા-
ઈમાં જોડાવું. આનંદલાલ-પ્રમીલાનો હસ્ત
મેળાપ.

પ્રવેશ ૬ ઠા—સ્તો—પુરૂષ વેશમાં નીકળેલી ચંદ્રીકા વનરાજની
શોધમાં, વનદેવી તથા મુધાને બચાવી નીર્ભય

સ્થલે રાખી વનરાજનું પાણુ ચંદ્રીકાની શોધ અર્થે
નીકળવું. અચાનક બંનેનો મેળાપ, હર્ષ વધાઇ,
રામપુરની ન્યાયસભામાં પરીક્રમણ.

પ્રવેશ ૭ મે:—રામપુરની કચેરી—ગુમાનસીંહને બદલે મેરવાન
રાજનો ડ્રેસ પહેરી રાજ બન્યો છે, ત્યાં ભુપત-
સીંહનું આવવું, મેરવાનના પેટમાં ધારકો, રાજ્ય-
ભક્ત શરસીંહના મોઢેથી રામસીંહનું ખુન કરી
ગુમાનસીંહે રામપુરની ગાદી મેળવ્યું. ભુપતસીંહે
સાંભળવું, મેરવાનનો પાપઘટ પુટવો, રાજ્યભક્ત
શરસીંહ તથા ધત્રસીંહના વખાણ, વનદેવી, સુધા,
ચંદ્રીકા તથા વનરાજનો પ્રવેશ, કેદી ગુમાન
દીવાનો બને છે, પાપીને પાપ કર્મની શીક્ષા કરવા
જતાં ચંદ્રીકા ભુપતને અટકાવે છે. તદપી કુદરતી
દેવી કોપથી વીજળી ગુમાનસીંહ પર પડે છે
યમને શરણ થાય છે હેલો ન્યાય મેરવાન
શરસીંહના તમંચાથી મરે છે પાપીને પાપ કર્મની
શીક્ષા વનરાજને રામપુરની ગાદી બક્ષીસ, ચંદ્રીકા
તથા સુધાનો વનરાજ સાથે ભુપતસીંહના સ્વહસ્તે
હસ્ત મેળાપ.

આનંદ

આનંદ.

આનંદ.

સ મા મ.

સુધા--ચંદ્રિકા નાટકના મુખ્ય પાત્રો.

પુરૂષ વર્ગ

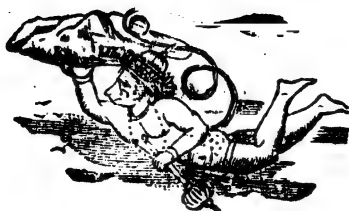
રામસીંહ...રામપુરના રાજા ચંદ્રીકાના પીતા.
જીવતસીંહ..અમયગઢના ચક્રવર્તી મહારાજાધીરાજ.
ગુમાનસીંહ.રામસીંહનો ભત્રીજો, રામનું ખુન કરી ગાદી મેળવનાર સુધાનો પીતા.
શુરસીંહ...રામસીંહનો સાજો, સેનાપતી, સત્યપરાયણ બ્રહ્મચરીઓ, વનદેવીનો પતી અને વનરાજનો પીતા.
છત્રસીંહ...માજી દીવાન રામપુરનો.
વનરાજ...શુરસીંહનો પુત્ર, સુધા અને ચંદ્રીકાનો ભવિષ્યનો સ્વામી.
મેરવાનજી.ગુમાનસીંહનો નીચ ખુસામદી સલાહકાર માસ્તર.
મહુકચંદવણીક. ચંચળનો પતી અને ગીરજાબાઈનો રખામત.
હરખચંદ...વણીક. ગીરજાનો પતી અને ચંચળનો રખામત.
આનંદલાલહરખચંદનો પુત્ર, પ્રમીલાનો ભવિષ્યનો સ્વામી.

(૧૬)

સ્ત્રી વર્ગ.

વનદેવી...	શરસીહની ધર્મપત્ની વનરાજની માતા.
વીમળમતી	રામસીહની સ્ત્રી (રાણી) ચંદ્રીકાની માતા.
સુંદા	} વનરાજની ભવિષ્યની પત્ની
ચંદ્રીકા	
ચંચળ	મલુકચંદની સ્ત્રી હરખચંદની રાખેલી.
ગીરજાબાઇ.	હરખચંદની સ્ત્રી મલુકચંદની રાખેલી.
પ્રમીલા	મલુકચંદની પુત્રી, આનંદલાલની ભવિષ્યની પત્ની

સ્ત્રિવાચ, દરબારીઓ, બહારવટીઆ, લશ્કરીઓ, નૃતીકાઓ,
ચોખદાર, રથી, દાસ દાસીઓ વીગેરે.

શ્રી પરમાત્મને નમઃ

શ્રી

સુધા-ચંદ્રિકા

નાટકના ગાયનો.

અંક પહેલો.

—૩૦૬—

(મંગળાચરણ.)

સુત્રધાર, નટ્ટી, બાળાઓ—

પરીબ્રહ્મ શ્રી.....પરમાત્મા.

રહીત ત્રિગુણ નિત્ય જગત્રાતા—

સૌંદર્ય નિરંજન અમંદામંદ અવ્યકતા,

તત્ત્વ તમ ચસંધર, વિશ્વ

મય વિભુ મુખત્રાતા—પરિ.

વિભુ કૃતી, અદ્યપમતિ.

રચી ધરૂં ચણુંમતી મુદમાતા—પરિ,

બાળાઓ—

૧

લગ્યા લેખ નવ ટળે, ભલે મન કોટી વીચારો કરતું—
શાશ્વ હાં.

ઈશ તણી ઇચ્છાવીણ કોથી, શુષ્ક પાન નવ ખરતું—
શાશ્વ હાં.

દમયંતી નળરાય સદાથી, સત્ય શીયળ સંગ્રાથી,
રાજરાજ તારાજ થયાં એ, કમં ગતીના કળાતી—
શાશ્વ હાં.

હશરથ નંદન રામરાયને, રાજ્યભીષેક તૈયારી,
સીતા સાથે વનવન રખડી, શીરપર જટા વધારી—
શાશ્વ હાં.

સુખ દુખનો તડકો છાંયો, સુર કીન્નર શીર ધારે,
ધર્મ જય અંતેજ ભલાજન, શીઠ કુલાતો ભારે—
શાશ્વ હાં.

ચંચળ—

૨

મહાનર યોવન આ અલખેલુ નૈતમ ભુષણ સાજી,
અણુવટ વીંછવે આંઝર કુમળે, રંતિરૂપ દહં ઈઆંજી—
યોવન વેદી છેલ છળીલી, કનકવેલી રસ ઝારી,
ગયંદ ગમની, સુંદર સહની, પંકજનયનો કારી.
બાલ બાલમાં મોતી ગુંથી, મોહની મેં વિસ્તારી—

ગીરજા—

૩

યૌવન આવેરે માડૂ દીલડુ ડોલાવે,
મને ખડાવરી બનાવે મીઠી મદન લહેર આવે.

હૃદય રસ ગુલે ગુલાવે—

યૌવન ભારે લાંક લગારે, ચાલ ધીમી લચકાય,
જેઈ બ્રહ્મદી આ કામણુગારી, કંઈકના ચિત્ત ચોરાય.
મદ્યેલી રસવેલી હું યૌવનમાં છકેલી,
જેઈ રંગીલા છેલ મને વારી વારી જાય—

ગીરજા મહુકચંદ—

૪

લેડી ચાલોને,

ગાડી લાવોને.

મકરપુરા ચાલો આવી ભાંભાં કાંટે

ઘોડી નાચો ના,

દેમ બોલો ના,

ધાઉ લેડી, આઈ ગવર્નર લૉર્ડ,

ઓ છોગાળા બેલા બેલા ચાલો રાજમહેલ,

અહા! જાણે કલક-તાની ગોહરજની શેર.

તાડી લાવું હું,

ખાટી પીઉંના..... લેડી.

લેડી માટે મેવાહું, મંગાવું કાચુલ ગીજનીચી,

પીવા માટે શેમ્પીન લાવું હું ક્રાન્સને પારીસથી.

સોડા સાથે પીતાં બનીએ, જેવી લાંગુર હુમરે,
જોઈ જોઈને પ્રેક્ષક બોલે, મલુકચંદની હુરે ! (૪)

વનદેવી—

૫

છે અદ્ભુત કૃતિ, અકળ અતિ,
મુર્ય અંદ્ર સુર છે સહ અંક આધીન;
હારી હું મતી હે જગતપતિ—છે.

વનદેવી, વનરાજ—

૬

વીજ્ય હજો પ્રીય બાળક તારો, હઉં આશીષ મુખાકારી,
નીતી ધર્મને હુદયે ધરજો, ન્યાય પંથમાં સધ વિચરજો;
આશીષ આપ ચઢાવું શીરપર, આવું હું અશિલ્પ સંહારી,
આવીશ યશ નીર્મળ વરતાવી,
બાંધ ત્રહો વીલુ તારી—વીજ્ય.

જીવસીંહ—

૭

ધીકક નીચ તમને, દુર્જન દુષ્ટ કામ અંધ કપટ કાજ સાધી,
તજો સુધર્મ ન્યાય વૃક્ષ છેદી,
તને ધીકકાર (૨) લાખવાર, પાપી કાળાં કૃત્યને કરતા,
નફર નીચ ચપટ થાય પલમાં—ધીકક.

સખીઓ—

૮

દીવ્ય મનોહર મહાલય આ—
મીના કરી કારીગીરીથી છાજે,

સમીર મુખદ શીતળ આવે,
 સુરપુરી સમ મન લોલાવે—
 શોભા આ શી શશીની કળા,
 આનન વ્યુતિ છે નલ ચપળા;
 ઝુલે રાજ કુમારીકા—હાં—

સખીઓ, ચંદ્રીકા— ૯

શાણી મુગ્ધા કનક રંગધારી, અનંગ અંગ આલી,
 મગન મન—વાહવા,
 બહુ :ભાલી ખેડેલી, ચળેલી, શું ખાલી,
 ઓ ઘેલી સાહેલી, ઉમંગ મન, ;
 વાહવા—શાણી.

ઘેલી સરીતા લાગ્યજ ફળશે,
 સાગર સમ દેવાંશી વરશે;
 રંગે ચંગે પતિ સંગે ઉમંગે રમશે (૨)
 હાં લોગી બ્રમર વીણુ ઘેલી બનેલી,
 અંગ કળી ખીલેલી, વાહ શાણી સાહેલી—

ચંદ્રીકા, વનરાજ— ૧૦

શીર મુકટ મણી અંભાર,
 આરોપી પ્રેમ માળ.
 છે ભાગ્યના ભંડાર,
 ઇંદી વર શશી આધાર.

ધન પ્રેમદા મુખદ મુંદરે શાણી, રનેહ સુધાની દાતાર—

ગુણ સાગર સુભાષ,

શામ અંતર આરામ,

ભાવે ભેટો સુધામ,

પ્રીત પુષ્પે વધાવી, ઓવારૂ આ પ્રાણ; મુલાગી સરદાર—

ગીરજા, હરખચંદ— ૧૧

ચુપ કરી દો ચાળા. બંદરજી મોંના કાળા,

ખોલા જેવા ઢંગ તારા, બાણે મોટો બેલજી.

ખ્યારી મારી બાણી, ખોલોના આવું રાણી,

ઓપું રૂડો, હું કેલમજો કુમારજી;

લાવો સોનાની નાગણ,

મોટી છે એજ મોકાણ.

ચુપ-ચુપ,

અરરરર

ઢેમ-પુલ,

તું, તું, તું, ના, ના, મારા બાપજી....ચુપ.

ભુલ કરી ગધ્યા બાપાએ, લાબ્યા ધન ધન કરતી,

ખીવડાવે છે વાઘણ બાણે, ઘુઘુઘુ ઘુરકતી.

ચંદ્રીકા—

૧૨

નહીંરે ચુકું હુતો નહીંરે ચુકું,

મ્હાસી શ્રદ્ધાને ભક્તિનેરે, નહીંરે ચુકું,

મહેલમાં કે જેલમાં, તુંહી તુંહી તાર છે,
દુનિયાની માયામાં, નહીંરે જુકું— મારી.

મારે સનમ સાથે, સાચો સમન્ધ છે,
વનરાજ પ્યારાને, નહીંરે મુકું— મારી.

કપટીની બળમાં, નહીંરે ફસાવાની,
માની ગુમાન મોંપર, અરે હું થુકું— મારી.

વનરાજ, ચંદ્રીકા— ૧૩

સ્વામી શીરનામી જાઉં છું, ઝેલો વળજો મમ ત્યામ
સુંદર સહની સીધારશો, સત્વર શાણી મુખ ધામ.

ઓ રસીયા, મન વસીયા,

ત્નેહેથી કરીયા પ્રાણમે, છો રસીયા હું શીરતાજ—

જાદુ ભરી મીનચક્ષે, વશ કરનારી

સુંદર વર શામળીયા,

વાહ ! ચંદ્રીકા અપળા.

વનરાજ

ગ્રહ માળ,

પ્રીતેથી, આલિંગન દો રસરાજ—

સ્વામી.

(૨૪)

અંક બીજો.

—૩૦૬—

સખીઓ-સુધા—

૧૪

ગરબો.

સજની ચાંદની, જોની રળીયામણી.

મુર્તિ શાંત, નીશકાંત, સુધારસે ભરી ખડેની-સજની.

શુક તેજ મંદ હોયે, આનંદે સદી દેવી,

જગમગે જ્યોત દેવી, સંયોગી મનને ભાવી.

[સાખી]

ગીરીશ્રંગ ધવલ મનોહરા, સાગર ખુશ ઉભરાય,

વીજય મુવડે માતૃનો, જોતા એ ન ભરાય.

શશી ઉદયનો ડંકો વાગે,

ધ્વની મુણીને ગણુ ગ્રહમાં ભાગે,

ભલી કુમુદીની પ્રેમે જાગે,

પોષીત નાયકા ઉરખીર ત્યાગે,

આનનદ્યુતિ વીધ્યુત વિરાજીત જ્યોત કપોળ અતિ મુખકારી

પંકતી દંતની રક્ત મુનેત્રને રાજીવે જોઈ જળે ગતી ધારી

ધન્ય અતી સદ્ભાગી પતી સતી શીરમણી પ્રીયે અંકજ ધારી

મંગળ શુકુન મંગળ મુચન દંપતી દીપતાં મંગળકારી

દ્રષ્ટીસજ થાતી સુર અંગના, સદગુણીને જોઈ
અમૃત સમ એ સેવા સાજે મીઠ મેવા બેનએ
સર્વ હીંદ બાળા, ધારેને ધર્મ સ્તોત્ર આ
ધન્ય ભાગ્ય જેનાં.....

સુધા-સખીઓ— ૧૫

નેન મટકે ને લટકે, ઝાંઝર ઝણકે,
કમળ અંગ સંગ મધુપ કોઈ ભટકે.
મેના શુકની ખ્યારી, તરવેલી જોડી, સુરસ છલકે—નેન.
પીયુ વીણુ છોકજ વેલી બની,
મળશે એ રસીયા, શરીભાગ્ય કુમુદના, દેવ હૃદયના.
મન ભાવ્યાં (જો અલી આવ્યા)
ધીરી ધીરી સખી શાને લોભાઓ,
અંગ ઉમંગથી હવે ડાહ્યાવો.
વાહ (૩) મન મલકે,
વનરાજ હૃદય ખટકે—વાહ—નેન.

પ્રમીલા— ૧૬

કોઈ રસીયા વીણુ આ વેલી,
ગોરી નાર નવેલી,
મનદરાજ એ આનંદલાલની ચેલી—ગોરી.
જોખન જંગે આત ઉમંગે,
રંગે—વીંદલ વર સંગે,
વીધવીધ રંગે રમશું હાં વળી રમશું (૨)—ગોરી.

પ્રમીલા—

૧૭

ને ને પ્રીતી તોડી તડપાવતા,
 મન મોહન મારા—નેને
 નાથ નયનો તમારા, વશ જરી રાખને,
 ને ને કોપર ધારી ન ચલાવતા—મન.
 ઠાયા કેવાતા તેથી ડહાપણ ડાળી,
 ને ને કોઈ કુખળ જેવી લાવતા—મન.
 સાહસ માળાપથી, કરી વરી તમને,
 પાછળથી શમા નવ શરમાતા—મન.

મહુક, ગીરજા—

૧૮

આઘ સાહેબજી, મુ લેડી મીસ,
 સેકેન્ડ સેકેન્ડ ગુડ મોરનીંગ;
 કાળા સાહેબની, મડમ બની હું,
 રૂપ રંગે ગોરી ગબડ
 પીએને જામ, જીવે તમામ,
 મુધારો શામ, આનુંજ નામ.
 ચાલોને યાર, દ્રામા જોવાય,
 ટાઇમ જાય, ગોએન એસ,
 ડેન્સ, ડેન્સ, ડેન્સ, ડીયર,
 વેલસ, વેલસર, નો વન્સમોર—

મેરવાન—

૧૯

આય મેરવાનજી મનસે મહારાજા ધીરાજ,
સહ સલામો ભરતા, પાસાના પોખાર.

લાંચ ખાઉં હુરરે દમ દઉં હુરરે, હાજી હા હુરરે હીપ
હીપ હીપ હુરરે

જાને ગવરનર, બનીયો કમીશનર

ખુસામદ હથીયારો ત્યાં છક્કાના પોખાર

લાંચ ખાઉં હુરરે દમ દઉં હુરરે હાજી હા હુરરે હીપ
શુરસીહ— ૨૦ હીપ હીપ હુરરે

કપટી શુમાન ખુની તું ગુલામ

પાપીઆરુ પુતળા પાપના

ઝેરી ભુજંગ છુદું તું અંગ વીખજદંત ક્ષણમાં

અસીથી ઉડશે ધડથી પાંખો તું બાજની,

દૃઢ્ય આ ભડકે કોધ અગ્નીથી

ઝવાળા રકતે બુઝાવું હા.

મુધા-સખીઓ—

૨૧

વાહ શરમાળી બાળા જપે તું સ્નેહ માળા.

ઠાલા શાની ચાખા કરે મન

ઠાલા રસીયા એ વરીયા હું વાડું

કમળ બ્રંગ નીશ નાથ અંદ્રજો

મુખરૂપ સ્વામી નયન તારા—શર.

(૨૮)

ચેલી છેક બની બેની કળી ખલી વીણુ તુ
પતી પતી રટે રતિ કામદેવ જેમ તું
હું હંસી એ સંદેશર માન છે
રસીયા વસીયા નીરખ્યા ઓગાળા—

શર.

મુધા—

૨૨

મારા શામળીઆ મુખણ પ્રાણુ નેન બાણુ મારી
મને ધાયલ બનાવી
મુખકર લાલા પ્રાણુછી બહાલા
મુરતિ અંતરપટ બમી
એ મમ સ્વામી છે મુખધામી
મનહર નલવર મળશે
રાહણુ આનંદ રેલશે,

ખીરજા, ચંચળ—

૨૩

બણી બણી ચોટા કુળવાળી બોલમાંરે
તુને લમતી ઘરઘર જાળી વધુ બોલમાંરે
બણે છટકેલી તું ચાલે વધુ બોલમાંરે
તુને ચપટી કે નવ ચાલે વધુ બોલમાંરે
ધુત ધુતારી બોલ વિચારી
ભેઈ મન ભાવ્યા ચાળા કરતી
કુપંથે વીચરતી ડહાપણુ ડોળમાંરે,

વનરાજ ચંદ્રીકા— ૨૪

મન સદા ચહાશે એ મનહરને, ૫
માન મધુરી વેલી, ખુબ ખીલે
જાઓ નહીં શરમાવે (૨)
રતી અનંત તુલ્ય સુંદર ને
જાને નીચ નાદાન, જાગે
સાકરમાં દુધ બળે છે,
અરે જા, મતી મંદી

વનરાજ, ચંદ્રીકા—

વાહ શામળીયા, ૨૫
અમૃત વર્ષાદશ
રનેહ સુમનની
મંજુવાણ સુધાપ
આપ ત્યંત્રામણ
હીરામણી, ૨૭

ગીરજા—

હું તે
મારી
મારૂં
રસર
પ્રેમ

(૩૦)

૨૭

લક્ષ્મી આ નાર ફાંકડી,

પુરાની ખાતી માંકડી;

૨૫૧ ઠમકતી,

જૂરમાં આજ,

૧ છુમ છુમ

જી લટકાં કરોને

નસમોર રડી—

પ્યારા આનંદલાલ,

૩.

ગની,

સાથ

